

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK VII.

ČÍSLO 5.

Podplukovník gen. štábu JIŘÍ BIRULA:

Velká ofensiva Brusilovova r. 1916.

(Průlom u Lucka.)

Ruská ofensiva, vedená r. 1916 jedním z nejvíce vynikajících a nejpobulárnějších ruských generálů Brusilovem, byla válečnou operací širšího měřítka a významnou epizodou, která dosud jest v dobré paměti širokých veřejných kruhů naší republiky.

Přes všechny velké neúspěchy r. 1914 a 1915 nespokojila se ruská armáda nikdy pouhou defenzivní činností, nýbrž po krátkých přestávkách zas a zase se vrhala na své nepřátele, třeba že byla velmi chatrně vyzbrojena a vystrojena a trpěla velkým nedostatkem zbraní a střeliva.

Brusilovova ofensiva byla a jest všeobecně pokládána za operaci velmi zdařilou. Ve skutečnosti je však pravdou pravý opak. Přes ohromné napětí sil a strašlivé lidské oběti vyvrcholila tato bitva v novou krvavou tragedii dopřevratového Ruska.

Byla to poslední velká bitva, kterou svedlo carské Rusko, bitva, která přes zdánlivé vavříny přinesla Rusku jen nové zklamání.

Brusilovská ofensiva byla posledním velkým pokusem ruského velitelství zdolatí Rakousko-Uhersko. Od uskutečnění tohoto úmyslu, jak později uvidíme, nebylo daleko. Pokusíme se nahlédnouti do této krvavé epizody válečného dramatu světové války a podati objektivní soud o jejím průběhu i o jejím významu pro společné cíle spojenců.

Rok 1915, velmi těžký, ba nejtěžší rok pro Rusko, jež zápasilo téměř již s holýma rukama, nepřinesl Němcům a Rakušanům přes všechny jejich pokusy kýženého rozhodnutí.

Rusko, třeba že již skoro vyčerpané a napolo poražené, zklamalo očekávání císaře Viléma a i starého panovníka rakousko-uherského, „nepadlo na kolena“ a neprosilo ponížene o mír. Jeho četné armády sice silně otřesené, ale stále pevně odhodlané klásti odpor svému odvěkému nepříteli, vyklidily ohromné prostory své vlasti a ustoupily na východ.

Avšak ani po tomto nadmíru těžkém tříměsíčním ústupu, který byl v Rusku nazván křížovou cestou veliké ruské armády, nebylo Rusku dopřáno k uspořádání armád ani dostatek času, ani alespoň nejnnutnější pomoci zázemí, které nemohlo dodati ani nábojů pro pušky, tím méně dělostřelecké střelivo.

Koncem roku dochází ke známé tragedii na Černé Hoře a hlavně v Srbsku, na které útočili od severu Rakušané a Němci a od východu Bulhaři a které se octlo najednou v situaci, hroící úplnou záhubou těchto malých, ale hrdinných spojenců.

Rusko nemohlo neslyšeti volání Petra Osvoboditele, staříckého krále Srbů, o pomoc a zahajuje proto přes své těžké rány koncem prosince svým levým křídlem, a to 9. a 7. novou armádou, velkou ofensivu proti Rakousku, aby je přinutilo zastaviti postup na srb-

ském bojišti, avšak bez valného úspěchu, ježto síly, kterých k tomuto účelu mohlo použití, byly příliš nepatrné.

A tak přes velkou snahu ruského velitelství nebylo srbské armádě valně ulehčeno a tato byla konečně nucena s nepatrnými zbytky svých slavných borců podniknouti namáhavý a nebezpečný pochod k Jaderskému moři.

Rok 1916, možno říci, byl pro Rusko rokem pomalého zotavování, rokem napětí všech složek státu. Po prvních ilusích a po částečném opojení dochází postupně ke klidné rozvaze a systematické práci.

Rusko mobilisuje svůj průmysl, reorganísuje mnohé důležité složky vnitřního aparátu, připravuje se důkladně a promyšleně na dlouhotrvající zápas, neztrácejíc ani na okamžik odhodlanost a pevnou víru v konečné vítězství.

Na začátku r. 1916 (19. února) došlo v Chantilly k druhé válečné poradě všech vojenských zástupců spojeneckých armád, na které bylo usneseno zahájit v měsíci březnu společnou ofensivu na všech bojištích, a to pokud možno zároveň, aby nepřítel byl všude vázán, t. j. aby nemohl přesunovati své sbory s bojiště na bojiště, což doposud dělal s velkým úspěchem.

Podle tohoto usnesení rozhodlo se vrchní ruské velitelství zahájit ofensivu levým křídlem severní a pravým křídlem západní fronty,* a to směrem na Poněvěž a Vilkomir (viz náčrt č. 1); jihozápadní fronta měla na začátku ofensivy vyčkatí a teprve po dosažení počátečního úspěchu na severu měla také ona zahájit ofensivu, avšak ofensivu rázu spíše demonstračního.

Důvody, proč ruské velitelství volilo tento plán, byly hlavně tři:

1. Že se tím provede útok proti hlavnímu nepříteli, t. j. proti Němcům, proti kterým měli Rusové velkou přesilu, pokud šlo o počet vojska.

2. Při úspěchu se pomůže Francouzům u Verdunu, ježto Němci budou nuceni zeslabiti proti nim své armády.

3. Rumunsko se ještě definitivně nerozhodlo, ke které koalici přistoupí, a proto jihozápadní fronta, stojící nejbliže k Rumunsku, nemohla být angažována proti Rakušánům, neboť musela býti v každém okamžiku hotova zahájit operace proti Rumunům.

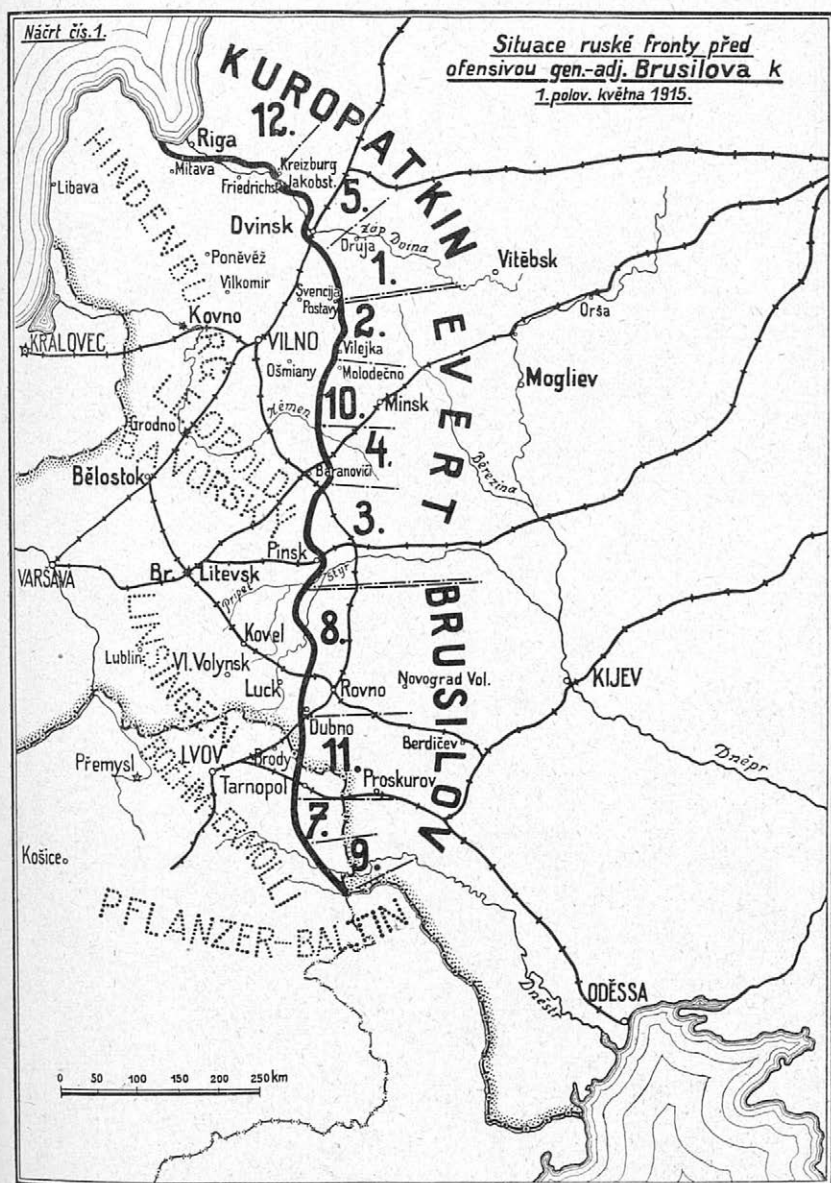
V době, kdy se pracovalo na tomto plánu, bylo vrchní velitelství nakloněno posečkati se zahájením ofensivy, ježto téměř všechny armády po neúspěších r. 1915 se ještě úplně nezotavily, avšak bylo jednak respektovati ujednání v Chantilly, jednak situace Francouzů pod Verdunem byla tak těžká, že bylo skutečně svatou povinností Ruska nenechat svého spojence vykrváceti a zahájití ujednanou ofensivu co nejdříve, aby Němci nemohli na újmu své východní fronty zesilovati své armády bojující proti Francouzům.

Přes to, že nepřítel vybudoval před celou frontou Rusů dokonale technické překážky, od překážek z ostatného drátu, prostírajících se až 300 metrů do hloubky, až po dobře maskované systémy minových polí a přes to, že Němci disponovali nevídaným dosud počtem těžkého i lehkého dělostřelectva a těžkých kulometů, nařizuje vrchní ruské velitelství bezpodmínečnou ofensivu v březnu.

Této ofensivy měly se zúčastniti celkem čtyři armády, a to 12., 5., 1. a 2., na frontě téměř 200 km široké. Podle přibližných odhadů mělo útočiti proti 200 německým praporům 555 ruských. Ovšem po-

*) 11 ruských armád, bojujících proti Německu a Rakousku, bylo rozděleno na 3 velké skupiny, zvané „frontami“. Velitelé těchto front byli podřízeni přímo vrchnímu veliteli ruské branné moci.

měr dělostřelectva nebyl Rusům tak příznivý, ježto Němci tu měli zejména v těžkém dělostřelectvu několikanásobnou převahu. Avšak ruské vrchní velitelství tuto materiální převahu nepřítelovu vůbec nebralo v počet a uvažovalo jen o živé síle.

Hlavním směrem ofensivy severní fronty byl směr od Jakobstadtu na Poněvěž, západní fronty pak Postavy—Svencijany—Vilkomir.

Ofensiva byla zahájena ve dnech 18.—21. března po několika-denní dělostřelecké přípravě, která celkem nezničila ani německých

drátěných překážek, o silně opevněných pásmech s ohromným počtem opěrných bodů ani nemluvě. Nebylo to však provedení určitého manévru ve větším měřítku, nýbrž jen obyčejný a po celé frontě stejnoměrný útok pěchoty na široká pásma drátěných překážek, u kterých se bohužel vojska musela zastaviti.

Ke všemu se ještě přidružila velká zima a naprostý nedostatek nůžek k řezání drátu, takže pěchota, ležící nekrytě před nepřátelskými zákopy, byla v pravém slova smyslu živým terčem pro Němce. Nepoměrná převaha německého dělostřelectva, které svými těžkými děly snadno umlčovalo dělostřelectvo ruské, ohromné ztráty na lidech, hlavně velký počet mrtvých u všech zúčastněných armád (vyjímajíc 12., která vzhledem k nebezpečí od moře se ofensivy nezúčastnila) a nedostatek vůdčí myšlenky manévru u velitelů front přivodily úplný nezdár celého podniku, takže již 30. března na rozkaz carův byla ofensiva zastavena na celé frontě.

Avšak ohromné ztráty Rusů nebyly zcela zbytečné, poněvadž touto, třeba nezdařilou ofensivou a hojně prolitou krví na pláních nynějšího Lotyšska a Litvy byl zachráněn tolik obdivovaný hrdina, starý Verdun. Němci nejen že již nemohli odesílati své čerstvé divise z ruského bojiště, nýbrž byli nuceni k zajištění svého postavení v Rusku stáhnouti sem i některé divise z fronty rakousko-uherské.

Po tomto novém neúspěchu svolal car, jakožto vrchní velitel ruských armád, do Mogileva poradu velitelů front k přípravě nové, ještě větší ofensivy, která podle nového usnesení v Chantilly měla býti zahájena koncem měsíce května, nejpozději však v prvních dnech června.

Jen armády francouzské, které utrpěly verdunskou bitvou podle sdělení vrchního francouzského velitelství velké ztráty na lidech a materiálu, měly býti hotovy se zahájením ofensivy teprve v prvé polovici června.

Nový plán ruského vrchního velitelství, vypracovaný náčelníkem štábu vrchního velitele generálem Alexejevem, byl tento:

1. Soustřediti větší síly za pravým křídlem celé ruské fronty a energickým útokem v hlavním směru na Mitavu rozbítí levé německé křídlo. Zdar této operace byl pokládán za zajištěn již tím, že generál Kuropatkin,^{*)} velitel severní fronty, disponoval vojsky početně pětkrát silnějšími než vojska německá.

2. Západní fronta pod velením generála Everta, v poměru k nepříteli ještě silnější, ježto převyšovala jej šestkrát, měla útočiti po několika dnech za frontou severní, a to ve dvou směrech: směrem od Moloděčny na Ošmiany a směrem Dvinsk—Vilno.

3. Východně od Dvinska soustřediti celou gardu (2 armádní sbory) jako zálohu vrchního velitelství.

4. Jihozápadní fronta, dosud ještě vázaná Rumunskem, provede jen demonstrační útok ve směru na Luck.

Při uvedeném již poradě u cara došlo k značným rozporům mezi jednotlivými vyššími generály, hlavně mezi veliteli příslušných front. Generálové Kuropatkin a Evert považovali novou ofensivu v květnu nebo červnu za nemožnou, a to pro úplnou nepřipravenost armád, utrpěvších hlavně březnovou ofensivou, a žádali na carovi bezpodmínečný odklad nových válečných operací o 1 až 2 měsíce, kdežto generál Brusilov prohlašoval, že tato ofensiva jest velmi nutná a včasná, a že je hotov zahájit ji každým okamžikem. Navrhoval carovi neod-

^{*)} Býv. vrchní velitel ruské armády ve válce rusko-japonské; zemřel r. 1925.

kládati ofensivu, nýbrž zahájit ji bez otálení všemi frontami zároveň a tím desorientovati nepřítele, který by nemohl alespoň před ruskou frontou dělat pak nějaké přesuny.

Car přistoupil na návrh generála Brusilova a nařídil, aby ofensiva začala v prvních dnech měsíce května, a aby ji zahájila jihozápadní fronta. Fronta západní a severní se měly připojit k ofensivě až po 14 dnech. Hlavní úder měla však provést západní fronta (1. armáda a garda byly podřízeny přechodně generálu Kuropatkinovi).

Avšak o několik dní později byla všeobecná ruská ofensiva na naléhavé prosby generála Everta odložena na červen.

V době horečných příprav, hlavně jihozápadní fronty, dochází však k velké porážce Italů v Tridentsku, způsobené útokem Rakušanů z Tyrolska, což bylo pro spojence ohromným překvapením. Generál Cadorna, vrchní velitel italské armády, požádal Rusko o okamžitou pomoc, záležející v bezodkladné ofensivě proti Rakousku. Tento požadavek, přes to, že jaksí rušil strategické plány ruského velitelství, byl oprávněný a odpovídal požadavkům doby, neboť jen Rusko mohlo přinutit Rakušany, aby stáhli část svých sil z italské fronty.

Vrchní ruské velitelství s počátku váhalo, ježto mělo ještě v dobré paměti Tannenberg a Marneu, ale naléhavým prosbám krále Emanuela a generála Cadorny nebylo lze nevyhovět. Ostatně porážkou Italie by se situace Ruska ještě více zhoršila, a proto bylo nutno jednat velmi rychle a téměř bez ohledu na lokální zájmy. Proto mění ruské vrchní velitelství své poslední rozhodnutí a nařizuje zahájit ofensivu již 4. června, a to jihozápadní frontou, která provádí nyní hlavní úder s těžištěm na svém pravém boku. Západní fronta se pro svou nepřipravenost připojí k ofensivě Brusilovově až 10. června. Severní fronta provede útok jen při vhodné příležitosti.

Tak se postupně měnila situace, až se konečně změnil i celý strategický plán ruské „Stavky“^{*)}, a tak se zrodila velká Brusilovova ofensiva, kterou Rusové podnikli k záchraně svého jižního spojence.

Generál Brusilov se připravoval k velké ofensivě na své frontě již hodně dlouho, poněvadž pevně věřil, že tam padne konečné rozhodnutí pro celé ruské bojiště. Ačkoli byl velitelem 4 armád a prováděl neustále bojové operace menšího i většího významu, dovedl svou frontu tak sjednotit, t. j. spojit v jistý harmonický celek, že skutečně nebylo tehdy lze pochybovat o zdatu jeho ofensivy.

Generál Brusilov pěstoval velmi rád osobní styk se svými podřízenými a vojskem. V době příprav svých armád k ofensivě byl neustále v bojovém pásmu, poučoval, dohlížel na přípravu technickou, na vybudování „placdarmů“^{**)} a silnic, na organisaci spojení, umístění dělostřelectva, na spolupráci všech složek armád, krátce chtěl vložit celou svou duši do této nové a rozhodné válečné akce.

U všech armád jihozápadní fronty počínajíc od setnin byly připraveny všelijaké pomůcky pro dosažení nejlepších úspěchů při útoku; každá nejmenší část měla zvláštní mapu velkého měřítká, na které byl podrobně znázorněn nepřátelský úsek, a to do všech detailů. Všude se konaly porady vyšších velitelů, přednášky pro důstojníky o nejlepším způsobu, jak dobýt nepřátelských zákopů, v nejbližším týlu byly vybudovány podoby jednotlivých nepřátelských opěrných bodů, zákopů, kulometných hnízd atd. a útok na tato opevnění se po

*) hlavního stanu.

**) velká pásma technicky připravovaná pro umístění a boj větších vojsk.

celé měsíce pečlivě cvičil. Dobrá vůle a ohromná snaha byla zřejmá i u posledního střelce a mnohé pluky projevovaly nadšení, které bylo viděti jen při nástupu ruských armád po mobilisaci r. 1914.

Rozložení armád jihozápadní fronty před zahájením ofensivy je znázorněno na náčrtu 2.

Jednotlivé armády fronty dostaly tyto úkoly:

8. armáda generála Kaledina (8 armádních sborů), který r. 1914 tragicky skončil v Moskvě sebevraždou, měla útočiti svým středem a levým křídlem, dohromady čtyřmi armádními sbory, v hlavním směru na Luck.

11. armáda generála Sacharova (4 armádní sbory) měla útočiti ve všeobecném směru na Lvov.

7. armáda generála Ščerbačeva (3 armádní sbory) měla útočiti přímo vpřed s hlavním úsilím na svém levém křídle.

9. armáda generála Lečického (4 armádní sbory) měla útočiti dvěma středními sbory rovněž přímo vpřed.

V záloze velitele fronty zůstávaly jen 2½ divise pěšího vojska.

Z celého počtu 19 armádních sborů, jsoucích k dispozici generála Brusilova, mělo provést rozhodný útok jen 8 sborů.

Myšlenkou Brusilovovou bylo prolomiti rakouskou frontu u Lucka a pak rychlým postupem kupředu i ve směru jihozápadním ohrožovati rakouské armády, stojící před 11., 7. a 9. armádou, jež prováděly akce spíše demonstračního rázu.

Brusilovův způsob útočiti na celé frontě zároveň a tím zastříti svůj úmysl, t. j. hlavní směr útoku byl zajisté správný.

Nebylo to aplikování oblíbeného napoleonského pořekadla: „on s'engage partout, puis l'on voit“, ježto Brusilov již předem věděl, co chce, a proto nepotřeboval zkoušet nejprve pevnost rakouského rozpoložení před celou frontou a pak se rozhodnouti. Brusilov šel více zpřímá, poněvadž chtěl od prvního okamžiku podržiti nepřítele jen své vůli a nechati ho v nejistotě tak dlouho, pokud Kaledinova armáda svým postupem kupředu sama se neprozradí jako armáda provádějící hlavní útok.

Po zesílení 8. armády severní a západní frontou čítala útočná skupina generála Kaledina před zahájením útoku 150 praporů čili 142.000 mužů na úseku 20 km. Proti této frontě měl nepřítel 53 praporey pěchoty, t. j. kolem 52.000 mužů.

Hlavní část dělostřelectva přidělil velitel fronty 8. armády, která k začátku operace disponovala 596 lehkými a 74 těžkými děly.

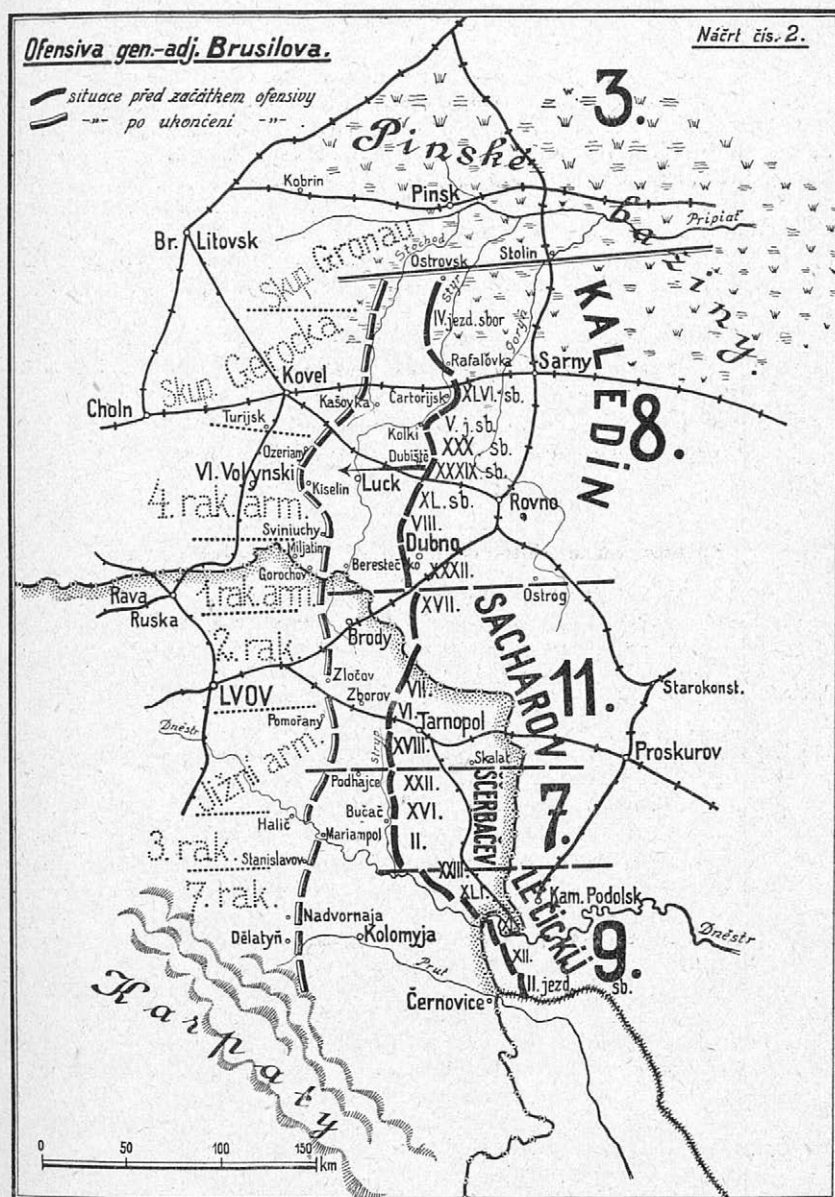
Za středem 8. armády se soustřeďovala velká jezdecká skupina (4 jezdecká divise s přidělenou 1. pěší divisí) pod velením generála Gillenschmidta, která měla po průlomu nepřátelské fronty dobýti Kovelu, zničiti tam železniční objekty a trat', zdemoralisovati tyl a umožniti rychlý postup 8. armády do hloubi nepřátelského území.

Bohužel osoba velitele jezdecké skupiny, mající sehráti tak velkou strategickou úlohu nebyla vhodně volena, což ovšem mělo těžké následky pro celý průběh ofensivy.

Dne 4. června ve 4 hod. ráno začaly armády jihozápadní fronty dělostřeleckou přípravu, která trvala 6 až 45 hodin. K útoku nevyrazilo se na celé frontě v stejnou dobu, ale bylo ihned pozorovati, že nepřítel postupnými útoky celé Brusilovské fronty od Pinských bažin až k rumunským hranicím byl velmi překvapen.

Tato metoda Brusilovova, upoutati nepřítele na celé frontě, podržiti jej své vůli a pak teprve prozraditi svůj úmysl, t. j. směr svého hlavního útoku, nebyla schvalována generálem Alexejevem. On trval

na koncentrovaném útoku na frontě jen jedné armády, avšak útoku s nejsilnějšími prostředky na úkor armád sousedních, které měly jen

úlohy demonstračního charakteru. K tomuto názoru však Brusilov nepřihlížel, ježto měl ohromnou pravomoc, a jeho iniciativa nebyla nikterak panovníkem-vrchním velitelem omezována.

(Budoucně dále.)